

Анотації

Зосимович О. Ю. Кадровая политика Екатерины II на Правобережной Украине относительно судебных учреждений (на примере Палаты криминального суда Волынской губернии 1796–1797 гг.)

В статье рассматриваются кадровая политика Екатерины II в судебных учреждениях и ее проявление в деятельности Волынской палаты уголовного суда в период с августа 1796 по май 1797 г.

Zosimovich O. Y. Personnel selection by Catherine the Great in legal agencies on the Right-bank Ukraine (on the example of Volyn Chamber of criminal court in 1796–1797).

The article deals with personnel selection by Catherine the Great in legal agencies and its display in the activity of the Volyn chamber of criminal court during the period from August, 1796 till May, 1797.

К. В. Карімова

ВНЕСОК КОНЯРСТВА В КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В СЕРЕДИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ (за матеріалами Державного архіву Автономної Республіки Крим)

Ключові слова: Північне Приазов'я, конярство, парувальна стайня, культурне життя.

Ключевые слова: Северное Приазовье, коневодство, случный пункт, культурная жизнь.

Key words: Northern Azov, horse-breeding, breeding point, cultural life.

Реалії України в її культурному житті — це процес відродження всієї палітри надбань кожного регіону країни. Він передбачає глибоке вивчення історії вітчизняної культури і різноплановий аналіз досвіду минулого. Північне Приазов'я — один з поліетнічних регіонів. Переплетіння культурних традицій краю викликає неабиякий дослідницький інтерес. Розвиток конярства в Північному Приазов'ї в середині ХІХ ст. був тісно пов'язаний з побутом і господарством усіх верств населення, а отже, був невід'ємною складовою культурного життя. У сучасних умовах розведення коней не є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства нашої держави, а має переважно декоративний і розважальний характер. Проте, як

в середині XIX, так і на початку XXI ст. конярство з певними відмінними і схожими рисами робило свій внесок у культурний розвиток.

Одним з перших досліджував означену проблематику А. О. Скальковський, який вивчав історію розвитку тваринництва Новоросійського краю. Найбільш поширеними є дослідження розвитку конярства на окремих стайнях або в конкретному регіоні. К. О. Піхур вивчав розвиток конярства на Полтавщині, В. Д. Судай на Вінниччині, О. А. Деєв детально описав історію розвитку Деркульського кінного заводу, яка сягає понад 200 років. П. І. Вербицький, П. П. Достоевський, С. К. Рудик — займалися вивченням історії ветеринарної медицини. Російський дослідник М. Н. Прідорогін досліджував історію розвитку порід коней у Російській імперії. Автор статті спирався на метрологічні принципи, які маємо в працях М. Драгоманова, М. Грушевського, Л. Курбаса та ін., для яких характерним є принцип соціально-економічної зумовленості розвитку культури.

Аналіз історіографії проблеми розвитку конярства в Північному Приазов'ї дозволяє стверджувати, що в сучасній історичній науці тема внеску конярства в культурне життя не була предметом спеціального дослідження. Окремих досліджень, присвячених розвитку конярства в Північному Приазов'ї та його впливу на сфери життя населення, поки немає, а отже, цей напрям дослідження чекає на подальші історичні розвідки.

Мета статті — охарактеризувати стан розвитку конярства та дослідити його вплив на культурне життя Північного Приазов'я в середині XIX ст.

У середині XIX ст. роль конярства важко було переоцінити, розведення коней займало чільне місце в господарстві, транспортуванні, торгівлі та побуті мешканців всієї імперії. Особливістю Північного Приазов'я є давні традиції розвитку тваринництва, що пояснюється географічними перевагами й історичним минулим. Зважаючи на цінність коней, процес їх селекціонування не міг відбуватися хаотично.

У 1844 році вперше в Російській імперії, у дев'яťох її губерніях, було засновано кінні парувальні стайні, з яких чотири розташовувалися на території України. До вибору місця такої стайні висувався ряд вимог: коней мали утримувати

в будинку зі стінами та підлогою, фураж заготовляти вищої якості, також мати приміщення для команди у належному стані тощо.

У Північному Приазов'ї парувальні стайні починають відкривати в 1850-х рр., серед них Мелітопольська, а згодом Нововасилівська у Бердянському повіті [1, арк. 3]. Зазначимо, що Нововасилівська заводська стайня розпочала свою роботу, маючи невелику кількість жеребців (всього 20 голів), придбаних у меннонітського колоніста Вібе, але поступово вплив її набув державного масштабу.

Інформацію про умови утримання коней знаходимо у відомостях стайні, зокрема: у відомостях про кількість фуражу, жалувані чини, також у відомостях щодо закупки кінських речей. Відомо, що у Нововасилівській парувальній стайні на кожного жеребця щоденно заготовляли 5 гарнців вівса, 15 фунтів сіна і 8 фунтів соломи [2, арк. 10]. Досить цікавим є список кінських речей, необхідних для заготівлі на стайні, де зазначалися їх назви, кількість та час, який вони мають прослужити, зокрема в ньому зустрічаються: полотняні торбини для роздачі вівса, кінські щітки та гребінці, суконні потирки, ревендучні торбини, скребниці, великі та малі ножиці для стрижки коней, пенькові мотузки для парувальних маток, попони суконні та з фламандського полотна, каструлі для приготування ліків, конновізні та ковальські прилади, лопати, мітли, ліхтарі у стайні, кожухи для вартових тощо [3, арк. 11]. Більшість з цих речей закупували не довше як на чотири роки, аби утримувати коней в сприятливих умовах, тому зазначені речі передбачалося за необхідності оновлювати.

На стайні пильно стежили за здоров'ям коней, оскільки від цього залежала успішність розвитку галузі. Детальна інструкція щодо догляду за кіньми надсилалась управляючим земськими стайнями, також мав вестись опис усіх жеребців, де обов'язково зазначалися хвороби кожного з них [4, арк. 12; 5, арк. 1]. А, отже, не дивно, що виникає попит на ветеринарів. З листування між земськими стайнями дізнаємося, що на Мелітопольській стайні працював ветеринар Пастухов, однак збільшення поголів'я коней, вимагало і більшої кількості обслуговуючого персоналу [6, арк. 42]. Унаслідок чого на стайнях з'являються учні ветеринара та коваля.

З відомості про жаловані чини Нововасилівської земської стайні на 1857 рік бачимо статистику заробітків персоналу:

1. На жаловань ученикам ветеринара,
кожному по. 42 р. 58 к.
 2. На жаловань нарядчику 12 р. 18 к.
 3. На жаловань конюху 11 р. 47 к.
 4. На жаловань старшому кузнецу 35 р. 88 к.
 5. На жаловань ученику его 11 р. 47 к.
- [7, арк. 21].

Як бачимо з відомості, один з найбільших заробітків мали учні ветеринара, тобто управляючі стайнями підкреслювали цим значущість означеної професії.

У Російській імперії ще з 1853 року за сприяння ветеринара Буссе видавався журнал «Записки ветеринарной медицины». Для нас винятковим є те, що на прохання лікаря Буссе, Канцелярія Комітету Державного Кіннозаводства визнала за необхідне виписати цей журнал управляючим земськими стайнями за державний кошт. При цьому Канцелярія Комітету Державного Кіннозаводства висловила своє зацікавлення у подальшому розвитку конярства в Таврійській губернії. На думку Буссе, інформація, розміщена в журналі «Записки ветеринарной медицины», містила корисні поради, які без сумніву, стануть у пригоді ветеринарам Таврійської губернії [8, арк. 13].

Процес розведення коней мав свою специфіку і неодмінно планувався заздалегідь. Підтвердженням тому є лист, адресований Бердянському земському уряднику, в якому йому доручається потурбуватися про підготовку всього необхідного для коней і команди. Додатково на парувальну стайню командували чиновника, який мав проконтролювати передачу жеребців на парування. По прибутті на стайню коні мали відпочити, згодом оголошували, що планується парування, аби бажуючі приготували до того часу маток. У злучному реєстрі записувалися власники коней, породи маток і жеребців, стан їхнього здоров'я, а також статистичні дані кожної стайні. Цей обов'язок виконував нарядчик [9, арк. 25]. Отже, можливим було корегувати народжуваність коней та займатися селекцією.

На результати цієї діяльності не довелося довго чекати. За даними, про стан кіннозаводства в Мелітопольському повіті на 1852 рік простежуємо інтенсивне збільшення поголів'я коней.

В означеному звіті зазначалися: звання та прізвиська володарів кінних заводів, кількість коней обох статей, ступінь приросту та породи. Нам відомо, що в Мелітопольському повіті на 1852 рік налічувалося 16 кінних заводів, в яких утримували: заводських жеребців — 94 голови, заводських маток — 1059 голів, загалом коней — 2570. Найчастіше в Мелітопольському повіті розводили коней російської породи, переважно упряжних, взових і верхових, також зустрічаються англійська, арабська, кельтська та персидська породи, деякі з них були службові й махові. Щодо ступеня приросту, то він коливається від 8 до 150 голів на рік [10, арк. 11].

У Північному Приазов'ї можна виокремити власників кінних заводів, діяльність яких з часом набула державного масштабу. Здебільшого заводами володіли поміщики, зустрічались також купці. Не поодинокими були випадки утримання кінного заводу іноземними колоністами, зокрема, ногайцями, караїмами, німцями та ін. Серед них менонітський колоніст Вібе, який був відомий у Бердянському повіті як власник одного з найкращих кінних заводів у Таврійській губернії. Жеребці Вібе не раз брали участь у виставках. На його заводі експериментували з розведенням нових порід, цікавилися журналами з тематики ветеринарії, конярства та полювання.

У Мелітопольському повіті власником найбільшого кінного заводу був поміщик барон Олександр Штімиць, який станом на 1852 рік мав 619 коней та найвищий ступінь приросту 150 голів. Дещо поступалися барону, однак також володіли потужними заводами, поміщик Демелін та генерал-майор Попов, які у своєму арсеналі мали відповідно 364 та 331 коней [11, арк. 11].

Заохочуючи розвиток конярства, в Таврійській губернії влаштовуються виставки коней. У листі Військового губернатора Сімферополя, адресованому управляючому Таврійською земською стайнею, йдеться про організацію виставки верхових коней у 1861 році у містечку Каховка [12, арк. 3]. Про цю виставку мали повідомити, надіславши по кілька особливих екземплярів оголошень головам північних повітів, які мали оголосити поміщикам-кіннозаводчикам, міським і земським поліцейським, доглядачеві Молочанських колоній, поселянам, особливо жителям поселень Великої Маячки та Нововасилівки, також колоністам, окремо колоністу Вібе [13, арк. 11]. У ре-

зультаті раціональної організаторської діяльності, 9 травня 1861 року на ярмарку у містечку Каховка відбулася виставка верхових коней, здебільшого у ній брали участь мешканці північної частини Таврійської губернії. Стимулом для розвитку галузі слугували: золота медаль, видана переможцю з премією у 200 рублів, також вісім похвальних листів. Успіх виставки був очевидним, тому започатковану традицію планували зробити щорічною, до того ж збільшити преміювання [14, арк. 9].

Підкреслюючи роль держави у розвитку конярства Таврійської губернії, зокрема в Північному Приазов'ї, звернемося до оголошення про видання журналу «Кіннозаводство та полювання». Журнал «Кіннозаводство та полювання» в Російській імперії почав друкуватися ще в 1842 році, його публікація пояснюється, насамперед, потребами щоденного життя. У коло діяльності журналу входило поширення корисних знань і відомостей щодо коней і всього, що відноситься до сфери конярства, заради досягнення мети державного кіннозаводства, зокрема, збереження, розмноження та удосконалення порід. Редакція надавала перевагу матеріалу, який був теоретично і практично корисним, слідкуючи за тим, щоб мова викладу відповідала технічним і літературним вимогам. Окрім офіційних статей журнал вибірково друкував матеріали, які надсилали досвідчені любителі конярської справи. Залежно від якості статті, яку могли надсилати бажаючі, встановлювалася грошова винагорода. Таким чином, вівся постійний діалог між читачами та редакцією журналу, а грошова винагорода за гарні статті, безумовно, підвищувала попит на видання. Перша сторінка журналу «Кіннозаводство і полювання» зазвичай присвячувалась рубриці «запитання та відповіді», запитання надходили з різних губерній імперії, відповіді ж давали кваліфіковані столичні ветеринари, наглядачі за конями [15, арк. 7].

У 1860 році, у зв'язку зі стрімким розвитком конярства в Таврійській губернії, було вирішено надсилати журнал «Кіннозаводство і полювання» у кожний повіт Таврійської губернії. Спочатку номери журналу ділили між повітами, наприклад, у 1860 році Мелітопольський і Бердянський повіти отримали відповідно № 66 і 67, згодом, кожний бажаючий, здебільшого власники кінних заводів губернії підписалися на це видання [16, арк. 8].

У процесі висвітлення теми встановлено, що відкриття парувальної стайні вимагало забезпечення її всіма необхідними речами, за потреби вдосконалення засобів по догляду за кіньми, впливаючи, тим самим, на розвиток побутової культури.

Пильний нагляд за здоров'ям коней викликає попит на ветеринарів і дає поштовх розвитку ветеринарії у краї. Зі зростанням поголів'я коней на кінських заводах збільшується кількість обслуговуючого персоналу, на стайні беруть учнів — це дає змогу отримати відповідну професію.

Селекціонування коней, вдосконалення та виведення нових порід, робило свій внесок в науку.

Організація та проведення під час ярмарок виставки коней зміцнювали культурні зв'язки між повітями та представниками різних етнічних груп. Премії та похвальні листи стимулювали розвиток галузі.

Окремо слід зазначити про внесок конярства в розвиток періодичних видань, яке підвищувало інтерес до публікацій журналів і газет, збільшувало кількість читачів.

Запропоноване історичне дослідження дає змогу сучасним дослідникам розглядати культурний розвиток більш різнопланово й альтернативно, простежуючи крізь призму різних галузей народного господарства їхній вплив на культурне життя.

Джерела та література

1. Державний архів Автономної Республіки Крим. — Ф. 77. — Оп. 1. — Спр. 102/а. — Арк. 63. О предположенном к открытию в Бердянском уезде случном пункте и о назначении такового в селении Нововасильевке, с поручением заготовления необходимых для него потребностей (2 сентября 1856 г. — 7 июля 1857 г.).
2. Там само. — Спр. 106. — Арк. 162. О собрании сведений о коннозаводстве за 1857 г.
3. Там само. — Ф. 77. — Оп. 3. — Спр. 11. — Арк. 18: Об издании журнала «Записки ветеринарной медицины», об отпуске сена и соломы (5 ноября 1857–30 ноября 1860 г.).
4. Там само. — Ф. 77. — Оп. 1. — Спр. 57. — Арк. 80: О коннозаводстве по Таврической губернии (15 августа 1852–1853 г.).
5. Там само. — Спр. 159. — Арк. 28: О назначении места для производства выставки верховых лошадей в Каховке (1860–1862 г.).
6. Там само. — Ф. 77. — Оп. 3. — Спр. 20. — Арк. 24. «Об издании журнала коннозаводства и охоты (24 февраля 1860–15 июня 1863 г.).

Анотації

Каримова Е. В. Вклад коневодства в культурную жизнь Северного Приазовья в середине XIX века (по материалам Государственного архива Автономной Республики Крым).

Характеризуется состояние развития коневодства в Северном Приазовье в середине XIX в. Исследуется влияние этой отрасли народного хозяйства на культурную жизнь региона, а именно, на быт, науку, образование и периодику.

Karimova K. V. Contribution to the cultural life of horse-breeding of Northern Azov in the mid 19th century (in accordance to the State Archives of the Autonomous Republic of Crimea).

The position of the development of horse-breeding of Northern Azov in the mid-nineteenth century is characterized. This sector of economy and its influence on the cultural life of the region, namely on every day life, science, education, periodicals is explored.

Я. С. Макушенко

РЕЛІГІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КОЛОНІСТІВ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Ключові слова: релігійна ідентичність, німецьке населення, релігія.

Ключевые слова: религиозная идентичность, немецкое население, религия.

Key words: religious identity, German population, religion.

Багатонаціональність населення Південної України, специфічні особливості його історичного і духовного розвитку зумовили включення німців, лютеран і католиків, в поліконфесійну структуру регіону. Багато в чому саме завдяки німцям лютеранство і католицизм стали релігійними організаціями, глибоко вкоріненими в суспільстві, пов'язаними з національною самоідентифікацією і ключовими моментами культурно-історичного становлення німецького етносу.

В цьому контексті процес формування та розвитку релігійного життя громад у німецьких колоніях Південної України (початок ХІХ — перша третина ХХ століття) можна розглядати як важливу, малодосліджену на сьогоднішній день наукову